

NİĞDE ÇEVRESİNDE BULUNMUŞ BİR DAMGA MÜHÜR VE ACEMHÖYÜKTEN DÖRT MÜHÜR BASKISI

NİMET ÖZGÜÇ

Kayseri Müzesi tarafından satın alınmış bir damga mühür* ve Acemhöyük kazılarında meydana çıkarılmış olan damga ve silindir mühür baskılarından bazıları, bize Anadolu'nun önemli bir mühür grubu üzerinde durma fırsatını verdi. Bunlar mühür kulbunun şekline göre, Hogarth'ın "Çekiç mühür" olarak adlandırdığı ve genellikle hematitten ve mermerden yapıldıklarını yazdığı¹ (fakat maden ve diğer maddelerin kullanıldığını bildiğimiz) çekiç kulplu mühürler ve silindir-damga mühürlerdir. Miktarları, M.Ö. 18. yüzyılda Anadolu'nun karakteristik tipi olan tepesi yuvarlak koni şeklindeki mühürlere² bakınca, daha azdır. Buna rağmen, bu grubun mühür tasvirlerinin zenginliği bakımından önemi büyüktür. Bunların bir kısmının yalnız kaide-leri tasvirlidir. Silindir ve dikdörtgen prizma şeklinde, sekiz ve dört satırlı olanlarının yan yüzleri de figürler ve geometrik desenlerle işlenmiştir.

Kayseri Müzesinin, Niğde'ye bağlı Bacı bucağı müdürü bay Mustafa Ebicioğlu'ndan satın aldığı mühür (En. No. 71/81 Hematit), kurs kaideli çekiç-mühür tipine aittir. y. 2.7 cm., ç. 2.3 cm.; tutamağının u. 1.5 cm., g. 1.3 cm. dir. Çekiç ile kurs arasındaki kısmı sekiz satırlı olarak traş edilmiştir. Tutamağının bir deliğinin etrafı hafifçe kırıktır. Diğer kısımları çok iyi korunmuştur (Lev. I; S. 13, Fig. 1).

Mühür tasvirleri, düzgün olmıyan iki daire arasındaki figürlerden ibaret bir çerçeve ve (bir kuşu sokan yılana benzer) hiyeroglif olması muhtemel merkezî işaretlerden oluşmuştur.

Çerçeveyi meydana getiren figürler, birbirinden tek veya çift "s" helezonları ile ayrılmış olarak, üç grup halinde, tanzim edilmiştir:

a) *Huzurunda kuş-adam bulunan tanrı.*

Yüksek arkalklı bir tahtta oturmuş olan tanrı, iki kolunu ileri doğru uzatmıştır. Başında yukarı doğru hafifçe sivri, küçük bir başlığı vardır.

* Bu mührü yayınlamama müsaade eden Kayseri Müzesi Müdürü Arkeolog Mehmet Eskioğlu'na teşekkürlerimi sunarım.

¹ D.G. Hogarth, Hittite Seals, Oxford 1920, s. 21-22.

² Hogarth, aynı eser, s. 21, Res. 18.

Sade, uzun elbisesinin etek ucu iki paralel hat halinde fitillidir. Önündeki dik boynuzlu hayvan başı, yüzü tanrıya dönük olarak tasvir edilmiştir. Eteği aynı şekilde fitilli, düz elbise giymiş olan kuş-adam iri gagalıdır. Başından çıkan helezonun ucu, mührün kenarındaki bir işarete deşmektedir. Ucu helezon şeklinde kıvrılmıştır. Kuş-adam iki elini tanrıya doğru uzatmıştır.

b) Yabalı Tanrı.

Aynı biçimde, yalnız arkalığı birinci tanrının kine bakınca dışarı doğru hafifçe kavisli bir tahtta oturmaktadır. Sağ elinde bir yaba tutmaktadır. Sol elini yukarı kaldırmıştır. Önünde tablasının sol tarafı yukarı doğru çıkıntılı bir sunak mevcuttur. Takke giymiştir. Ensesinden çıkan bir şerit mühür kenarına paralel bir üçgene deşmektedir. Yabalı tanrı ile birinci tanrıyı birbirinden, kare teşkil eden iki "s" helezonu ayırmaktadır. Çift helezonun mühür kenarına rashyan aralığında ve birinci tanrının tahtının üzerinde üç çatallı birer işaret vardır.

c) Bitki Tanrıçası.

Bu tanrıça mührün en ilgi çekici motifidir. Taburesi, kalçası, omuzları, sağ eli, dizi ve ayağının ucundan olmak üzere yedi dal yükselmektedir. Hafifçe konik bir taç giymiştir. Saçları omuzlarından aşağı doğru sarkmıştır. Diğer tanrılarda ve kuş-adamda olduğu gibi, düz eteğinin alt kenarı çift fitillidir. Kuş-adamla arasındaki "s" helezonu ayağına ve ondan çıkan bitkiye deşmektedir.

Kayseri müzesinin çekiç kulplu mührü, benzerleri arasında yalnız en iyi korunanlardan biri değil, aynı zamanda tasvirlerinin motif ve üslup özellikleri bakımından da çok önemlidir. Kazılarda katları belli olan mühürler arasında en yakın benzeri Alishar'da bulunmuş olan mühürdür³. Bu tipin, ikinci defa kullanıldığı düşünülse de, Hitit İmparatorluk devri katlarında ele geçenleri de vardır⁴.

Mühür tasvirleri bir yandan M.Ö. 18. yüzyıla ait özellikleri gösterirken, diğer yandan daha geç olduklarını düşünebileceğimiz unsurlara da sahiptir. M.Ö. 18. yüzyıla, yani Kaniş Karumu'nun Ib katı zamanına ait olabilecek özellikler "s" helezonlarında çok barizdir. Bunlar çerçeve, mührün esas motifi ve sembol olarak Kültepe, Acemhöyük, Alishar, Boğazköy ve bilhassa Konya yanındaki Karahöyük'de bol miktarda kullanılmıştır⁵. Yüksek arkalıklı taht

³ Von der Osten, The Alishar Hüyük II, Res. 251, d975 (OIP XXIX).

⁴ U. Esin, Tepecik Kazısı 1969 (Keban Projesi 1969 Çalışmaları, Ankara 1971) s. 112, Res. 88 T69-863.

⁵ N. Özgüç, Kaniş Karumu Ib Katı mühürleri ve mühür baskıları, Ankara 1968, Lev. III, 2; VI, 2A; VII A, C; XXXV, d v.s.; N. Özgüç, Acemhöyük Kazıları, Lev. XVIII (Anadolu X,

Alişar mühründe⁶ ve tipik bir 18. yüzyıl mühür şekline sahip, tasvirleri bakımından birbirinin aynı, fakat değişik malzemenen yapılmış, üç adet damga mühürde mevcuttur⁷.

Bitki tanrıçası bu mühürdeki alametleriyle ilk defa görülmektedir. Acemhöyük'de yanmış sarayda bulunan damga mühür baskıları arasında, kökleri suya değen ağacın gölgesinde oturmuş tanrı ve tanrıçalara raslanmaktadır⁸. Bunların bereket tanrıları olduğu belli ise de, Kayseri Müzesi mühründeki tanrıça ile ilişkilerini açıklamak zordur. Bu tanrıçanın alametlerinin tümüyle paralellerini ancak Mezopotamya'da Akkad devrine ait silindir mühürlerde bulabiliriz⁹.

Kayseri Müzesi mühründeki figürlerin tasvir tarzının M.Ö. 18. yüzyılda göremediğimiz özelliği, etekleri fitilli elbiselerdir. Bunlar Kaniş Karumu Ib katını takip eden çağa yani, Eski Hitit Devletinin başlangıç zamanına tarihlediğimiz, Eski Suriye üslubunun etekleri fitilli elbise modasından¹⁰ tesir almış olmalıdırlar. Aynı tarzda fitillenmiş tanrı elbiseleri, Ashmolean Museum'un ünlü çekiç mühründeki figürlerde¹¹ görülmektedir. Bu mührün yan yüzlerinden birinde (e yüzü), sağ elinde kuş ve tavşan tutan, ve önünde tablasının sol tarafı Kayseri Müzesi mühründeki gibi yukarı doğru çıkıntılı bir altar bulunan tanrının elbisesinde bu ayrıntılar, açıkça bellidir. İçki sunan kuş-adam da (c yüzü) kıyafeti ve tipi ile mührümüzdeki kuş-adama büyük yakınlık gösterir. Ashmolean mührünün alt yüzünde dört ayrı parça halinde işlenmiş saç örgüsü ve ilmek şeritleri eski geleneğe bağlıdır. Diğer yan yüzlerde oturan tanrıçalara tapanların kıyafetleri ise Bitik vazosundaki hediye getirenlerin¹²

1966); Thomas Beran, *Die Hethitische Glyptik von Boğazköy*. Berlin 1967, Lev. 9; OIP XXIX, Fig. 254, d2769; 255; S. Alp, *Zylinder und Stempelsiegel aus Karahöyük bei Konya*, Res. 47-49, 58-62, 76-82 v.s.

⁶ OIP XXIX, Fig. 251, d975.

⁷ Hogarth, Aynı eser Res. 197 (hematit). Kilikya'da satın alınmış olması muhtemel; L. Delaporte, *Catalogue de cylindres Orientaux II, Acquisition*, Paris 1923, Lev. 101, 6, s. 202 (A. 1034) gümüşten; Von der Osten, *Ancient Oriental Seals in the collection of Mr. Edward T. Newell*, Chicago 1934 (OIP XXII)s.57, Lev. XXV, 380 nctan. Şekil ve desen bakımından bir birinin aynı olan bu damga mühürlerin hepsinin de orijinal olup olmadıklarını söylemek zordur. Hogarth da bu şüpheyi belirtmiş, Oxford örneğinin işçiliğinin kusursuz olduğunu belirterek, orijinal olduğunu kabul etmiştir (aynı eser s. 75). L. Delaporte ve von der Osten de kendilerinin yayımladıkları örneklerin orijinalliğinden şüphe etmemişlerdir.

⁸ Ac. i 1230, 724, 381 v.s.

⁹ R.M. Boehmer, *Die Entwicklung der Glyptik während der Akkad-Zeit*, Berlin. 1965 s. 94 v.d., Lev. XLV-XLVII bilhassa No. 552.

¹⁰ N. Özgüç, aynı eser, s. 60.

¹¹ Hogarth, aynı eser, Lev. VII, 196, s. 73 v.d.; E. Akurgal, Max Hirmer, *Die Kunst der Hethiter*, München 1961, Lev. 52.

¹² Tahsin Özgüç, *The Bitik Vase (Anatolia II, 1957) s. 57 v.d. Fig 1-2, Lev. I, III-V.*

giydiklerinin aynıdır. Kulbunun şekli de eklenirse, Kayseri Müzesindeki çekiç kulplu mührün en yakın paralelinin Ashmolean mührü olduğu görülür. 18. yüzyıl özelliklerinin kuvvetli olarak devamı, fitilli etekleri sebebiyle, bu iki mührü Eski Hitit Devletinin başlarına tarihlemek, bize makul görünüyor.

Assur Ticaret Kolonileri devrinin geç safhasına ait katlarda bulunmuş olan çerçevesi figürlü mührlerin merkezlerinde, genellikle, çeşitli şeritler, güneş sembolü "signe royal", noktalar, maske ve insan başları, hayvanlar, yani bu devrin damga mührlerinde revaçta olan sembol veya süs motifleri yer almaktadır. Bu durumu açıklamak için en iyi tarihlenmiş örneklerle işe başlamak gerekir. Bunlar Acemhöyük'de yanmış sarayın, bulle bakımından, en zengin odasında Assur Kırallı I. Şamşiadad'ın mührü baskılı bulleleriyle beraber ele geçirilmiş olan damga ve silindir-damga mühr baskılarıdır.

Bunlardan kenarlarını yedi dilimli olarak tamamladığımız mührün 14 adet ayrı baskısı da aynı odada bulunmuştur (En. No. Ac. i 645-650; S. 21; Fig. 2; Lev. II, 1). Sarayın başka odasında ve güneybatı çukurunda sathın altındaki I. tabakanın tabanında da meydana çıkarılanlar vardır. Bu baskıların mührünü, Berlin Müzesindeki sekiz dilimli¹³, sekiz yan yüzü de tasvirli mührün biçiminde olduğu düşünülebilirse de, bullelerde tek baskının varlığı sebebiyle yalnız kaidesinin dilimli olduğunu kabul etmek gerekir. Mühr tasvirleri, figürler ve şeritlerden ibaret bir çerçeve ile merkezdeki bir güneş sembolünden oluşmuştur. Çerçeveyi meydana getiren figürler iki rozetle ayrılan sahalarda, iki defa aynen tekrar edilmiştir. Bunlar arka arkaya oturmuş iki aslan, iki antilop ve bir maymundan ibarettir. Antilopların ve kuyrukları birbirine dolanan aslanların başları birbirine dönüktür. Antilopların başları arasında birer yıldız vardır. İç çerçeve iki daire arasında bir saç örgüsü şerididir.

Çerçevesi figürlü damga mühr baskılarından ikincisinin (En. No. Ac. i 552,563; S. 22. Fig. 3 a,b; Lev. II, 3-4) bir silindir-damga mührü ait olduğu, aynı bulle üzerindeki benzer motiflerin yer aldığı bir silindir mühr baskısından anlaşılmaktadır. Damga mühr baskısının çerçevesinde, oturan maymunlar dizisi tasvir edilmiştir. Merkez motifi, iki daire ve bir ilmek şeridinden oluşan bir çerçevenin ortasındaki güneş sembolüdür. Silindir mühr baskısının tasvirlerini, bir saç örgüsü şeridi ile ikiye ayrılan, mühr sahasının alt ve üstünde üçer sıra halinde oturan maymun dizileri teşkil eder.

¹³ H. Prinz, Zwei chetitische Petschafte (E. Meyer, Reich und Kultur der Chetiter 1914, Berlin) s. 145 v.d. Lev. IV.

Alişar'da Acemhöyük mühür baskılarının bulunduğu bina ile çağdaş katlarda bu konu ile ilgili iki mühür bulunmuştur. Bunlardan kaidesi dilimli damga mühürdeki figürlü çerçeve, ortadaki kafesin köşelerine bağlı kuş başlarından ve kanatlardan oluşmuştur¹⁴. Dioritten yapılmış olan çekiç mührün¹⁵ kaidesinde ise figürlü çerçevede birbirine dolanmış iki kordonun arasında kalan iki sahanın birinde: içinden kamış çıkan bir vazo yanında oturan külahlı tanrı; diğerinde, elinde üçgen tutan ve oturan tanrı; merkezde de bir rozet mevcuttur.

Konya yanındaki Karahöyük'de bulunmuş olan mühürlerin çerçevelerinde yalnız insan ve hayvan başları, hayvanlar ve çeşitli şeritler, merkezlerinde de insan başı, maske ve hayvanlar görülür¹⁶.

Alişar silindir-damga mührünün¹⁷ motifleri, Acemhöyük'de bulunan baskılara bakınca, daha sadedir; fakat bu eser, silindirden damga mühre geçişi sağhyan iyi bir örnektir. Kaniş Karum'unun Ib katında bulunmuş olan sap kulplu, kurs kaideli fildişi mührün¹⁸ kaidesi, kenarının da silindir olarak kullanılmış olması, ayrı türden bir geçiş örneğini sağlamıştır.

Silindir-damga mühürlerin en ünlüsünü hiç şüphesiz Boston müzesindeki Tyszkiewicz mührü temsil eder¹⁹. Anadolu'da son yıllarda yapılan kazılar, devri ve konusu çok tartışılmış olan bu mührün ve onun üslubuna girenlerin ait oldukları tarihin tayinini kolaylaştırmıştır. H. Frankfort²⁰ zengin figürlü sahneleri çeşitli yorumlara sebep olan bu mührü, Hitit mühürleri bahsinde incelemiş ve zamanı için 1400 yıllarını teklif etmiştir. S. Alp, silindir ve damga kısımlarındaki bantları, vazoları ve figürlü çerçeveyi, Karahöyük'de bulunan mühürlerde görülen benzer motiflerle karşılaştırmış ve Tyszkiewicz mührünü, Assur Ticaret Kolonilerinin son safhasına tarihlendirmiştir²¹. J. V. Canby bu yüksek tarihlemeye katılarak Eski Hitit devrine ve M.Ö. 18. yüzyıla ait olacağını ileri sürmüştür²². Acemhöyük ve Kültepe kazılarında bulunan silindir ve damga mühür baskıları ve diğer eserlerle, bu iki görüş desteklenmektedir.

¹⁴ OIP XXIX, Fig. 251, d2952.

¹⁵ OIP XXIX, Fig. 251, d975.

¹⁶ S. Alp, Aynı eser, Res. 29-30.

¹⁷ OIP XXIX, Fig. 284, d1822.

¹⁸ N. Özgüç, aynı eser, Lev. XXXI, 1.

¹⁹ The Art of Ancient Near East in Boston Museum of Fine Arts, Res. 12. Anlam ve tarihi hakkında bibliyografya için bk. Not: 12.

²⁰ H. Frankfort, Cylinder Seals, London 1939, s. 280.

²¹ S. Alp, aynı eser, s. 271 v.d.

²² J.V. Canby, Some Hittite figurines in the Aegean (Hesperia, 38/2, 1969), s. 145 v.d. Lev. 40, b-c.

Tyszkiewicz mührünün 18. yüzyıla ait olduğunu belirten delilleri, Acemhöyük ve Kültepe eserlerinin ışığında aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz:

a) *Tanrı kıyafetleri.*

Tyszkiewicz mühründe dört tanrı pliseli elbise, diğerleri kısa etek giymişlerdir. Pliseli elbise, Bitik Vazosu ve Eski Hitit mühürlerinden öğrenildiğine göre, Eski Hitit Devleti zamanında kullanılmamaktadır. Her iki kıyafet Acemhöyük ve Kaniş Karumu Ib katı²³ mühür baskılarında mevcuttur. Tanrının tahtı, huzurdaki tanrılardan üçüncüsünün ensesinden çıkan çift bant, üç tanrının bellerinde sarkan iğri silahlar da²⁴ bu tarihi safhaya ait özelliklerdir. Yere sırt üstü yatan figürün miğferi ve kıyafeti, Acemhöyük mühür baskılarından birinde aynen²⁵ tekrar edilmiştir. Boşlukta duran çıplak tanrıça da²⁶ değerli bir paraleldir.

b) *Hayvan biçimli vazolar ve hayvanlar.*

Tam aslan ve boğa tasviri ile, içki kabına benzeyen iki baş, realist bir şekilde işlenmiş Ib katının hayvan biçimli vazolarıyla²⁷ kolaylıkla mukayese edilebilir.

c) *Altarlar.*

Boğa bacaklı, çanak biçimli altar ve meyvelik-altar Acemhöyük mühür baskılarında en çok raslanan tiplerdir.

d) *Vazolar.*

Tyszkiewicz mühründe biri iki yüzlü tanrının elinde, diğeri yerde olmak üzere iki gaga ağzlı testi vardır. Her ikisi de, şekil bakımından, Acemhöyük mühürlerinde yerde veya tapanların elinde olarak²⁸ bol miktarda tasvir edilmiştir.

e) *Helezon ve ilmek şeritleri.*

Yukarda Kayseri Müzesi mührü münasebetiyle de belirtmeye çalıştığımız gibi, Assur Ticaret Kolonileri devrinin son safhasında en çok kullanılan motiflerdir²⁹.

²³ N. Özgüç, aynı eser, Lev. XXI, D; XXII, 1b; Anatolia X, Lev. XV, 1.

²⁴ N. Özgüç, aynı eser, Lev. XI, C; XIII, C; Anatolia X, Lev. XVII, 3; XV, 1.

²⁵ Anatolia X, Lev. XV, 3.

²⁶ N. Özgüç, aynı eser, Lev. XXXV, 2.

²⁷ T.-N. Özgüç, Kültepe Kazısı Raporu 1949, Ankara 1952. Lev. XL, 282-283; T. Özgüç, Kültepe-Kaniş, Ankara 1959, Lev. XLV, 1-3.

²⁸ Anatolia X, Lev. XV, 2. Diğer misaller hazırlamakta olduğumuz kitapta yayımlanacaktır.

²⁹ Bk. not. 5.

Acemhöyük kazıları, Louvre Müzesindeki bir bullenin³⁰ bulunduğu yerin tespitini de mümkün kılmıştır. Sarıkaya'daki yanmış sarayın mühür baskıları bakımından en zengin odasında açığa çıkarılan dokuz adet bullada (En. No. Ac. i 706-709; 711-716. s. 25, Fig. 4; Lev. II, 2) aynı mührün birer baskısı vardır. L. Delaporte, bu zengin motifli mührü etraflı bir şekilde tarif etmiştir. Fakat, yayımlanan fotoğrafta ayrıntıları iyi görünmediği için, burada bu mühür üzerinde de durmak istiyoruz. Bütün figürleri eksiksiz olarak ihtiva eden baskı Louvre Müzesindekidir. Acemhöyük'de bulunanlarda figürler eksik ise de, ayrıntıları çok iyi görülebilmektedir. Baskılarda mührün değişik kısımları var olduğu için, dokuz baskının yardımı ile her figürü ayrı ayrı incelemek mümkün olmuştur.

Figürler, Anadolu'da ilk defa Kanış Karumunun II. katının yerli mühürlerinde raslanan bir tarzda, yani üst üste sıralar meydana getirmek üzere düzenlenmiştir. Burada alem tutan iki kahraman, üç sıra teşkil eden hayvan ve karışık yaratıkların üzerinde yer almıştır. Alemin üst ucu, Louvre Müzesindeki baskıya göre, hilalli bir kursla bitmektedir. Kahramanların çıplak bacakları öne doğru uzatılmış, birbirini çapraz olarak kesmiştir. Dizleri yere basan diğer bacakları aşık kemiğine kadar giyilidir. Bir elleriyle alemin gövdesini, yukarı kaldırdıkları diğer elleriyle de kursu tutmaktadırlar. Çıplak bacakları dişi sfenkslerin sağrılarına basmaktadır. Giyili bacakların da dizleri, sfenkslerin sırtlarına paralel olarak bükülmüş ve sağdakinin sol ayağı sfenksin ensesine, soldakinin ise sağ ayağı diğer sfenksin sırtı ortasına basmaktadır. Sfenkslerin enselerinden çıkan helezonlar kahramanların ayaklarına değmektedir.

Dişi sfenksler sırt sırta, yüzleri mührün kenarına bakacak şekilde oturmuşlardır. Takkelidirler. Kol ve sağrı adaleleri, aynı binada bulunan yerli damga mühürlerdeki hayvan tasvirlerinde görüldüğü gibi, kuvvetlice belirtilmiştir. Boyun, gövde ve sağrıları paralel çizgiler halinde taranmıştır. Yukarı kaldırdıkları kuyruklarının uçları, kahramanların ayakları arkasında kalmıştır. Tepelerine, başlarını mührün kenarına çevirmiş, birer kuş konmuştur. Sağ ve sol tarafta, arkalarını dönmüş olarak oturmuş, birer maymun vardır. Karşılıklı oturan aslanlarla, sfenkslerin arasında kalan boşluğa birer tavşan yerleştirilmiştir.

Kükremiş durumda tasvir edilen aslanların dilleri dışarı sarkmış, kuyrukları yukarı kalkmıştır. Aslanların altında, fakat onlarla bağlantısı belli olmayan (Delaporte'un düşündüğü gibi, muhtemelen cansız) bir hayvan ön ayak-

³⁰ L. Delaporte, aynı eser, s. 184, Lev. 123, 8 (A 842).

ları bükülmüş ve sol arka ayağı mührün kenarına doğru uzatılmış vaziyette tasvir edilmiştir.

Figürlerin işlenişinde yuvarlak hatlara önem verilen mührümüz, üslûbu ve kompozisyon şeması bakımından Hitit sanatına önemli katkıda bulunan bir grubun temsilcisidir. Kappadokya'dan getirildiği bildirilen Louvre Müzesi bullasının Acemhöyük'den ve saraydan çıkmış olması kuvvetle muhtemel, Assur Ticaret Kolonilerinin geç safhasına aidiyeti ise, sarayda bulunan baskılara göre, kesindir. Bu bulle, kurşun figürin grubu birincisi olmak üzere³¹, Louvre Müzesi'ndeki Acemhöyük'le ilgili ikinci eseri temsil eder.

³¹ Anatolia X, Lev. XXXIV.

A STAMP SEAL FROM NIĞDE REGION AND FOUR SEAL IMPRESSIONS FOUND IN ACEMHÖYÜK

NİMET ÖZGÜÇ

A stamp seal recently acquired by the Kayseri Archaeological Museum* and some of the stamp and cylinder seal impressions discovered during the excavations at Acemhöyük have given us an opportunity to study a significant group of Anatolian seals. These are of the type known as hammer-headed seals, classified by Hogarth according to the form of the handle, and cylinder-stamp seals. As Hogarth¹ writes, seals of this group are generally of hematite and marble, but we know now that examples made of metal or other materials are also common. In comparison with the round-topped conical seals², characteristic of Anatolia in the 18th century B.C., the number of these seals is considerably fewer. However, this group is of great importance from the point of view of the richness in seal subject-matter. Some of these seals have only designs on their bases, while in a cylindrical or prismatic form with four or eight sides is engraved with figurative and geometric designs on the sides in addition to its base.

The seal purchased by the Kayseri Archaeological Museum from Mr. Mustafa Ebiçlioğlu, Head Administrator of the town Bacı in Niğde province, belongs to the group of hammer-headed seals with a circular base (Inv. No. 71/81, Hematite, Body: H. 2.7, Diam. 2.3 and Handle: L. 1.5, W. 1.3 cm.). The stalk between the hammer head and cylinder body is neatly faceted to eight sides. The seal is intact and in good condition except for slight damage to one of two holes on the hammer handle (Pl. I; Fig. 1).

The design of the seal consists of figures placed between two irregular concentric circles forming a frame for the central motif -a snake biting a bird (?) - which might represent a hieroglyphic sign.

The figures in the frame are arranged in three groups, each of which is separated from the other by a single vertical s-spiral or quadruple spirals:

* I have to offer my thanks to Mehmet Eskiöglü, Director of the Kayseri Museum, who has kindly given me permission for the publication of the seal.

¹ D.G. Hogarth, *Hittite Seals*, Oxford 1920, pp. 21-22.

² *Ibid*, p. 21, Fig. 18.